

імені Івана Огієнка, Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України № 9.
URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Pspl/2010_9/138-146.pdf

3. Леонтьев А.А. Ассертивность. Общение и деятельность общения. СПб.: Питер, 2008. С.160–215

4. Курганська Л. Асертивна поведінка вчителя як засіб забезпечення конструктивної взаємодії з учнями [електронний ресурс]. Збірник наукових праць КПНУ імені Івана Огієнка, Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Npd/2009_3/Kurganska.pdf

The peculiarities of the development of assertiveness in older adolescence are studied. Factors and factors influencing the formation of assertiveness in older adolescence are analyzed. The influence of self-doubt on the development of assertiveness is outlined.

Key words: assertiveness, senior teenager, behavior, self-confidence.

УДК 159.98

Юлія Олексіївна СИДОРЕНКО,

курсантка 4 курсу соціально-психологічного факультету Національного університету цивільного захисту України;

Тетяна Василівна СЕЛЮКОВА,

старший викладач кафедри психології діяльності в особливих умовах Національного університету цивільного захисту України;

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-9038-2775>

СПЕЦИФІКА САМОРЕГУЛЯЦІЇ ТА ЖИТТЄСТІЙКОСТІ В УМОВАХ ТОЛЕРАНТНОСТІ ДО НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

Розглядається проблема толерантності до невизначеності та особливості саморегуляції і життєстійкості в ситуаціях невизначеності. Розкривається суть поглядів зарубіжних та вітчизняних психологів на ці феномени. Підкреслюється необхідність формування позитивної саморегуляції та високої життєстійкості у курсантів.

Ключові слова: саморегуляція, життєстійкість, толерантність до невизначеності.

Одним із психологічних феноменів, що дає можливість особистості успішно діяти в невизначених умовах та ситуаціях сучасного світу є толерантність до невизначеності. Проблема толерантності до невизначеності

вивчається в психології давно. Поняття толерантності до невизначеності було введено в середині минулого століття в теорії Т. Адорно і його колег (Р.Сенфорд, Е.Френкель-Брунсвік, Д.Левінсон) і трактувалося, як здатність справлятися зі складністю навколишнього світу. Найчастіше толерантність до невизначеності трактують як стійку рису особистості, тобто як загальний спосіб реагування на ситуації невизначеності і перебування в них. Питання толерантності до невизначеності більш детально розглядаються в працях таких зарубіжних вчених як Е. Френкель-Брунсвіка, С. Баднера, А. Фурхама та інших; у вітчизняній психології дана проблема розглядається в роботах Е.Г. Луковицької, М.Н. Юртаєвої, Т.В. Корнілової [1, с. 300-330].

Наступним етапом вивчення вченими даного феномену було наділення толерантності до невизначеності статусом самостійної, стійкої характеристики особистості. Дослідники даної проблеми, стверджують, що толерантність до невизначеності включає в себе наступні аспекти: здатність приймати рішення і міркувати над проблемою, навіть коли деякі факти та можливі наслідки залишаються неясними; соціально-психологічна установка з афективним, когнітивним і поведінковим компонентами.

У 1975 році С.Мадді разом зі своїми колегами ввели термін «hardiness», з англійської перекладається як «фортеця, витривалість». Згодом, російський дослідник Д.А. Леонтьєв запропонував позначати цю характеристику як «життєстійкість». С. Мадді визначає життєстійкість як інтегральну особистісну рису, відповідальну за успішність подолання особистістю життєвих труднощів Д.А. Леонтьєв і Є.І. Рассказова вказують, що життєстійкість розуміється як система переконань людини про себе, про світ, відносини з миром. Високий рівень життєстійкості сприяє оцінці подій як менш травмуючих і успішному подолання стресу. Ця особистісна змінна характеризує міру здатності особистості витримувати стресову ситуацію, зберігаючи внутрішню збалансованість і не знижуючи успішність діяльності. Життєстійкість є ключовою особистісною змінною, яка має вплив на соматичне і душевне здоров'я, а також на успішність діяльності. Ставлення людини до змін, до власних внутрішніх ресурсів, оцінка їм можливості управляти змінами дозволяють визначити здібності особистості до співпраці як з повсякденними труднощами, так і тими, що носять екстремальний характер, тому цілком логічно припустити, що життєстійкість пов'язана з толерантністю до невизначеності [2, с. 111-116].

Розробка проблем саморегуляції є одним зі шляхів реалізації гуманістичної орієнтації в психології. Дослідження проблеми саморегуляції широко висвітлено у працях таких науковців як П.К. Анохін, В.Є. Ключко, І.П. Павлов, І.М. Семенов. Саме в людській особистості саморегуляція досягає найвищої складності й досконалості. У процесі саморегуляції розкриваються внутрішні резерви людини, що дають йому відносну свободу від обставин. Розглядаючи й вивчаючи процеси саморегуляції психі-

чних станів, ми знаємо, що багатьом змінам у собі людина зобов'язана активному спілкуванню із самим собою. Потрапляючи в певні умови й виконуючи конкретну діяльність, людина не завжди може змінити обставини, але, перебуваючи в певних некомфортних або важких для себе станах, людина може змінити самого себе, свій стан. Саморегуляція людини в його взаємодії із природою й самим собою займає унікальне місце, виконуючи кілька функцій безпосередньо-реактивну, чуттєво-відбивну, неусвідомлену-захисну, мимовільно-регулюючу й довільно-цілеспрямовану. Дослідження проблеми саморегуляції широко висвітлено у працях таких науковців як П.К. Анохін, В.Є. Клочко, І.П. Павлов, І.М. Семенов. Серед якостей особистості здатність до саморегуляції є особливо важливою необхідною рисою плідної діяльності людини, яка забезпечує гармонійність функціонування різних властивостей особистості. Тільки за умови ефективної організації власної поведінки та діяльності можна досягти значних результатів в професійній сфері та при взаємодії з іншими людьми [3, 217 с.].

Саморегуляція у професійній діяльності майбутніх рятувальників складне за змістом і різноманіттям проявів багатофакторне соціально-психологічне явище. А розвиток даного психологічного процесу може бути оптимізованим лише за умови детального вивчення особистості, конкретних обставин, причин і умов, які супроводжують її вчинки. Особливості процесу саморегуляції знаходять своє відображення у здатності сприймати, обмірковувати та розуміти свої дії. Всі ці якості знайшли своє відображення у понятті толерантність, що означає інтегральну властивість особистості, яка характеризується здатністю спокійно ставитися до будь-яких зовнішніх характеристик [4, 157-159].

Під час проведення емпіричного дослідження було проведено ряд методик. У результаті чого, ми прийшли до висновку, що курсанти з високим рівнем толерантності до невизначеності схильні до прийняття надзвичайних подій, ризиковані ситуації не є для них стресогенними і не обов'язково призводять до небезпечних результатів вирішення проблемних ситуацій в професійній діяльності.

Щодо особистісної саморегуляції у непередбачуваних обставинах, курсанти з високим рівнем толерантності до невизначеності, легко перебудовують плани і програми виконавчих дій та поведінки, здатні швидко оцінити змінення значущих умов і перебудовувати та вносити корективи в особистісну програму дій. За нашими результатами, досягнення та збереження стану психологічного благополуччя і високої життєстійкості досягається завдяки високому рівню толерантності до невизначеності. Особистість, якій притаманна висока вираженість вказаного ресурсу здатна змінюватися, трансформуватися, задовольняти свої потреби у швидкоплинних умовах навколишнього світу. Така особистість є відкритою до нового досвіду, здатною швидко змінювати свої поведінкові установки.

Список бібліографічних посилань

1. Гусев А. И. Толерантность к неопределенности как составляющая личностного потенциала. Личностный потенциал: структура и диагностика. М.: Смысл, 2011. С. 300–330.
2. Наливайко Т. В. К вопросу осмысления концепции жизнестойкости С. Мадди. *Вестник интегративной психологи.* 2006. № 4. С. 111-116.
3. Моросанова В. И. Индивидуальный стиль саморегуляции. М.: Наука, 2008. 217 с.
4. Веремейчик В.А., Селюкова Т.В. Особливості саморегуляції у курсантів НУЦЗУ з різним рівнем резистентності до ситуацій невизначеності // *Особистість, суспільство, закон: психологічні проблеми та шляхи їх розв'язання.* Збірник тез доп.міжнар. наук.-практ. конф. Харків, 2017. С.157-159.

The problem of tolerance to uncertainty and features of self-regulation and viability in situations of uncertainty is considered. The essence of views of foreign and domestic psychologists on these phenomena is revealed. The necessity of formation of positive self-regulation and high vitality at cadets is emphasized.

Key words: *self-regulation, viability, tolerance to uncertainty.*

УДК 159.9

Лариса Олександрівна СОЛОХІНА,

старший викладач кафедри соціології та психології
факультету № 6

Харківський національний університет внутрішніх справ
<http://orcid.org/0000-0001-8728-3178>

ОСОБЛИВОСТІ ЧАСОВОЇ ПЕРСПЕКТИВИ СТУДЕНТІВ З РІЗНИМ ЛОКУСОМ КОНТРОЛЮ

Представлені результати дослідження часової перспективи студентів з різним локусом контролю. Були виявлені окремі статистично значущі відмінності часової перспективи між студентами з екстернальним локусом контролю та з інтернальним локусом контролю.

Ключові слова: *мотиваційно-динамічні психологічні особливості, часова перспектива особистості, екстернальний локус контроль, інтернальний локус контроль.*

Чинник часу є дуже важливим в становленні особистості і формування її індивідуальних особливостей. Він побічно простежується в описі